

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ КРАЇНИ ПОХОДЖЕННЯ ТОВАРІВ ЗГІДНО З УМОВАМИ РЕГІОНАЛЬНОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ПАН-ЄВРО-СЕРЕДЗЕМНОМОРСЬКІ ПРЕФЕРЕНЦІЙНІ ПРАВИЛА ПОХОДЖЕННЯ

PARTICULAR QUALITIES OF DETERMINATION OF THE COUNTRY OF ORIGIN OF GOODS UNDER CONDITIONS OF THE REGIONAL CONVENTION ON PAN-EURO-MEDITERRANEAN PREFERENTIAL RULES OF ORIGIN

Товкун І.М.,

к.ю.н., доцент кафедри господарського права

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Регіональна конвенція про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження, учасником якої стала Україна, є важливим міжнародним механізмом поглиблення міждержавних економічних зв'язків. У цій статті розглядається важливий елемент Конвенції – механізм визначення країни походження товарів та його значення для учасників Конвенції.

Ключові слова: Пан-Євро-Мед, преференційні правила походження, діагональна кумуляція, експорт товарів, угоди про вільну торгівлю.

Региональная конвенция про пан-евро-средиземноморские преференциальные правила происхождения, участником которой стала Украина, является важным международным механизмом углубления международных экономических связей. В этой статье рассматривается важный элемент Конвенции – механизм определения страны происхождения товаров и его значение для участников Конвенции.

Ключевые слова: Пан-Евро-Мед, преференциальные правила происхождения, диагональная кумуляция, экспорт товаров, соглашения о свободной торговле.

The importance and relevance of the issues explored in this article is indisputable in the world of universal events of globalization of countries' local markets.

Among effective international mechanisms for regulating issues of deepening inter-state economic relations is the Regional Convention on Pan-Euro-Mediterranean Preferential Rules of Origin (hereinafter – the Convention), which aim is to increase volumes, general improvement and simplification of terms of trade between the countries of the Mediterranean region.

One of the effective instruments for influencing trade relations between States under Convention is enabling member states to use raw materials for production and other purposes. In particular, the Convention provides the possibility of using for the production of raw materials from third countries that are not parties to the free trade area within which an economic transaction is carried out. The convention establishes certain mechanisms and criteria by which it is possible to determine the country of origin of goods.

The correct definition of the country of origin of the goods is an extremely important issue, since on the basis of this particular information taxation is applied to the goods moving across the customs border, the question of applying to the goods measures of non-tariff regulation, prohibitions and restrictions on their movement across the customs border is resolved, and the accounting of these goods in foreign trade statistics of countries is performed.

On February 1, 2018, Ukraine joined the Convention. This event will contribute to creating conditions for deepening economic relations of Ukraine with the countries of the European Union and not only, and will contribute to the growth of Ukrainian exports.

Ukraine's participation in the Convention will more closely involve Ukraine in European and global value-added chains, will increase the volume of direct investments and economic potential of the country as a whole.

Key words: Pan-Euro-Med, preferential rules of origin, diagonal cumulation, export of goods, free trade agreements.

Правила визначення походження товарів є важливою частиною торговельних правил, оскільки існує низка заходів, що ставлять країни, які експортують товари, у нерівне становище, наприклад, квоти, преференційні тарифи, антидемпінгові та компенсаційні заходи тощо. Країна походження товару визначається з метою оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон, застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, заборон та/або обмежень щодо переміщення через митний кордон, а також забезпечення обліку цих товарів у статистиці зовнішньої торгівлі.

В Україні регулювання питань визначення походження здійснюється відповідно до глави 6 Митного кодексу (далі – МК) України від 13.03.2012 року. Отже, згідно зі ст. 36 МК України країною походження товару вважається країна, в якій товар був повністю вироблений або підданий достатній переробці відповідно до критеріїв, встановлених цим Кодексом. Країна походження товару може розумітися як група країн, митні союзи країн, регіон чи частина країни, якщо є необхідність їх виділення з метою визначення походження товару. Положення Митного кодексу застосовуються для визначення походження товарів, на які у разі ввезення їх на митну територію України поширюється режим найбільшого сприяння (непреференційне походження), з метою застосування до таких товарів передбачених законом заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Повністю

вироблені або піддані достатній переробці товари преференційного походження визначаються на основі законів України, а також міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України [1].

Необхідність визначення країни походження товару виникає, коли товар виробляється, збирається або використовує матеріали, які походять з понад однієї країни. У такому разі у міжнародній практиці використовують принаймні чотири основні критерії визначення країни походження такого товару:

1) за особливостями виробничих процесів, з якими пов'язується або не пов'язується походження (технічний тест);

2) за зміною у тарифній класифікації;

3) за значенням адвалорного відсотка (тест на додану вартість);

4) за істотною трансформацією.

Слід зазначити, що кожен з критеріїв має свої недоліки та переваги, але основна мета в них одна – визначення походження товару за простими складальними та пакувальними операціями. Однак кожен із зазначених методів має притаманні саме йому переваги та недоліки.

Критерій за особливостями виробничих процесів визнає певні виробничі та постачальні процеси, які надають чи не надають інформацію про походження. Слід зазначити, що, оскільки цей критерій буде оперувати технічними термінами, його зміст буде вкрай непублічним з

погляду громадського контролю. Крім того, його особливості дозволяють певним лобістам маніпулювати його результатами.

Критерій за зміною у тарифній класифікації встановлює походження товару шляхом визначення, яка зміна у тарифній класифікації за Гармонізованою системою опису і кодування товарів необхідна для визначення походження товару [2]. Цей критерій концептуально простий і легкий у застосуванні, відколи товар класифікований. Оскільки Гармонізована система вже використовується для класифікації 90% товарів у міжнародній торгівлі, митні органи, експортери, імпортери та виробники знайомі з нею і успішно її застосовують. Проте така класифікація товару може призвести до проблем, оскільки товари не завжди класифікуються за однаковими критеріями, а кожна країна може вільно класифікувати товари так, як вона вважає за потрібне.

Критерій за значенням адвалорного відсотка (тест на додану вартість) визначає ступінь трансформації, необхідний для встановлення походження товару через мінімальний відсоток вартості, який повинен створюватися у країні походження товару, або максимальний відсоток вартості, який може припадати на імпорتنі комплектуючі й матеріали під час його виробництва. Якщо відповідний відсоток не досягнений чи перевищений, останній виробничий процес не підтверджуватиме походження товару. Якщо визначення походження товару здійснюється з неpreferенційною метою, то вважається, що товар походить з попередньої країни. Якщо ж з preferенційною метою, то подальше визначення походження не здійснюватиметься (тільки якщо попередня країна так само не користується перевагами від preferенційної торговельної угоди з країною, що імпортує товар).

Критерій за *істотною трансформацією* визначає, що товар походить з останньої країни, де він був створений або виник внаслідок певного процесу чи процесів з відмінними назвою, властивостями чи використанням. Істотність трансформації товару передбачає саме перетворення товару у відмінно новий товар, який має відмінну назву, властивості чи використання. Тобто, мається на увазі, щоб товар походив з певної країни, він має бути саме істотно перетворений у цій країні. Критерій істотної трансформації є найгнучкішим та застосовуваним у світі критерієм визначення країни походження товару. Однак цей критерій не використовується як загальний та основний в Україні [3].

Більшість із цих критеріїв не може самостійно визначити країну походження товару та потребує додаткового застосування ще одного чи кількох з критеріїв визначення походження товару.

Більшість експертів вважає, що для сучасного рівня розвитку міжнародної торгівлі такі історичні схеми вже є неприйнятними: коли в одній країні виробляються всі деталі/сировина і готова продукція або коли імпортується деталі/сировина, які збираються та продаються виключно на внутрішньому ринку (без подальшого експорту). Повинні розвиватися глобальні ланцюги доданої вартості, які передбачатимуть різні етапи виробництва в різних країнах (спеціалізація). Ідеться не про примітивні, а про технологічні/наукові операції, які на кожному етапі збільшуватимуть вартість кінцевого продукту. Важливо, що значущу роль у цьому процесі повинні зіграти країни, що розвиваються, та найменше розвинені країни.

Зрозуміло, що з розвитком технологій, розширенням впливу транснаціональних корпорацій, а також для розвитку глобальних ланцюгів доданої вартості вже недостатньо класичних угод про вільну торгівлю. Спостерігається така тенденція. По-перше, угоди про вільну торгівлю часто стали охоплювати preferенції не лише для товарів, а й послуг, інтелектуальної власності, руху капіталу та робочої сили тощо. По-друге, країни тяжіють до укладення

угод про вільну торгівлю не лише між певними двома країнами, а одразу між декількома країнами одного регіону, щоб обійти зазначене вище правило двосторонньої кумуляції, яке суттєво обмежує міжнародну торгівлю. Технологічний, інноваційний, організаційний та інфраструктурний розвиток сфери міжнародної торгівлі потребує запровадження нових підходів до реалізації зовнішньоекономічної політики, а також широкого впровадження новітніх наукових та інформаційних технологій у виробничі та торговельні процеси.

Прикладом угоди, покликаної забезпечити вільну торгівлю між різними країнами, є Регіональна конвенція про пан-євро-середземноморські preferенційні правила походження (далі – Конвенція, Пан-Євро-Мед), метою якої є новий рівень торгівлі між країнами середземноморського регіону.

1 лютого 2018 року Україна приєдналась до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські preferенційні правила походження, про що Верховною Радою України 08 листопада 2017 року було прийнято Закон № 2187-VIII [4].

Конвенція передбачає застосування ідентичних положень щодо preferенційних правил походження товарів, які експортуються/імпортуються між державами – членами Конвенції, але лише якщо між такими державами укладено угоди про зону вільної торгівлі. Тобто товари, які отримали статус походження в одній з країн – учасниць, можна використовувати у виробничих процесах в будь-якій з інших країн без втрати статусу preferенційного походження. Також Конвенцією передбачається застосування правил діагональної кумуляції, що надає можливість країнам – учасницям під час виробництва товару використовувати сировину і комплектуючі одна одної, а не тільки національні, та зберігати preferенційні умови торгівлі (імпорт без застосування митних зборів або за заниженими ставками). Критерій діагональної кумуляції у preferенційних правилах походження товарів застосовується між понад двома країнами за умови наявності між усіма країнами двосторонніх preferенційних угод з ідентичними правилами походження [5].

Зокрема, діагональна кумуляція дозволяє використовувати під час виробництва товару сировину з третіх країн, що не є сторонами зони вільної торгівлі (далі – ЗВТ), в рамках яких здійснюється торгівля. Так, наприклад, одяг, пошитий в Україні з тканини, виробленої в Туреччині, зможе імпортуватися до Європейського Союзу за ставкою ввізного мита «0%». На даному етапі Угода про асоціацію не дозволяє цього робити.

Варто пам'ятати, що для застосування діагональної кумуляції в Пан-євро-середземноморському регіоні необхідно не тільки приєднатися до Конвенції, але й укласти окремі угоди про ЗВТ з тими сторонами Конвенції, з якими буде здійснюватися preferенційна торгівля та застосовуватися кумуляція, внести відповідні зміни до протоколів про правила походження чинних угод про вільну торгівлю, які Україна наразі має з країнами – учасницями Конвенції, зокрема з ЄС, ЄАВТ, Чорногорією, Македонією, Молдовою.

Протокол Пан-Євро-Мед про ідентичні правила походження додається до кожної двосторонньої угоди про вільну торгівлю між країнами – учасницями Конвенції. Натепер в Україні зменшуються та/або звільняються від сплати мита товари, які походять з таких країн: країни СНД (Азербайджан, Казахстан, Білорусь, Киргизстан, Вірменія, Молдова, Туркменістан, Таджикистан, Узбекистан; Російська Федерація – призупинено з 06.01.2016 р.); ГУАМ (Грузія, Україна, Азербайджан, Молдова); країни ЄС з 01.01.2016 р. (29 країн); країни ЄАВТ (Швейцарія, Норвегія, Ісландія, Ліхтенштейн); Македонія, Грузія, Чорногорія, Канада (з 01.08.2017 р.). Крім того, ведуться переговори щодо укладення ЗВТ з Туреччиною та Ізраїлем.

Також до Конвенції приєднується Грузія, в якій з Україною є двостороння ЗВТ. Конвенція Пан-Євро-Мед – це інструмент, розроблений Європейським Союзом для співпраці зі своїми торговельними партнерами.

Безперечно, застосування діагональної кумуляції дозволить зміцнити торговельні зв'язки і відкрити додаткові ринки. Спільні правила походження зможуть допомогти українським компаніям у торгівлі з ЄС та іншими країнами.

Участь у конвенції Пан-Євро-Мед дозволить українським виробникам закуповувати сировину і комплектуючі в країнах Європейської асоціації вільної торгівлі (ЄАВТ) або в країнах Середземномор'я, а готову продукцію експортувати до ЄС, зберігаючи статус преференційного походження, що дозволяє ввозити товари зі зниженою або нульовою ставкою ввізного мита.

Уніфікація правил походження дозволяє країнам – учасникам Конвенції посилювати економічну інтеграцію та позитивно позначається на обсягах експортно-імпорتنних операцій завдяки наявності преференційних мит.

Преференційні правила походження є невід'ємною рисою практично всіх регіональних торгових угод. Експерти відзначають, що за умови збереження нинішніх тенденцій через кілька років понад 70% міжнародної торгівлі буде регулюватися в рамках преференційних торгових угод. Преференційні правила походження прописуються в угодах про вільну торгівлю, які формують певні умови для контролю можливих відхилень у торгових потоках і запобігання можливостям вивезення товарів з країн, що не підпадають під преференції, за нижчими тарифами через територію країн – учасниць зоною вільної торгівлі.

Від приєднання України до цього інструменту регіонального співробітництва залежатиме збільшення можливостей для преференційного експорту вітчизняних товарів на перспективні зовнішні ринки, відкриття нових можливостей кооперації в торгівлі між сторонами, зокрема і шляхом залучення українських виробників до регіональних і міжнародних ланцюгів створення доданої вартості. Також важливим є збільшення приросту обсягів прямих іноземних інвестицій та сприяння відкриттю нових виробничих потужностей тощо.

До отримання Україною повноправного членства в Конвенції під час експорту товару, що має статус преференційного походження, до країн, з якими Україна підписала угоди про Зону вільної торгівлі, застосовувалися правила двосторонньої кумуляції. Тобто для того, щоб товар експортувався за преференційними умовами, необхідно було, щоб сировина і/або комплектуючі товару також мали походження з країн, між якими підписано двосторонню угоду про ЗВТ. Відтепер (з отриманням Україною членства в Конвенції) для збереження преференційних умов торгівлі в українських підприємств з'явилася можливість використовувати під час виробництва товару сировину не тільки вітчизняного походження та/або з країни, до якої кінцевий товар буде експортуватися, але й походженням з інших країн – учасниць Конвенції, до якої вже приєдналися 42 держави, а саме: країни ЄС, ЄАВТ, Туреччина, Албанія, Боснія і Герцеговина, Македонія, Сербія, Чорногорія, Алжир, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Марокко, Палестина, Сирія, Туніс, Фарерські острови, Молдова. На шляху до приєднання до Конвенції перебуває Грузія.

Наприклад, свіжоморожена риба з преференційним статусом імпортується з Португалії в Україну (ЗВТ між Україною та ЄС). В Україні з цієї риби виробляються рибні консерви, які потім експортуються в Македонію (ЗВТ між Україною та Македонією). Такі рибні консерви зберігають преференційний статус та експортуються за ставкою мита 0% і мають статус походження з України.

Водночас українська сировина і комплектуючі також можуть використовуватися у виробництві товарів у країнах – учасницях Конвенції для подальшого експорту у вигляді складників готових товарів.

Пан-Євро-Мед відкриє доступ до нових ринків (країн – учасниць Конвенції) для українських виробників товарів, які в своєму виробництві використовують сировину і комплектуючі з різних країн – членів Конвенції. Передбачається зростання попиту на українську сировину і комплектуючі. Від цього, насамперед, мають виграти українська металургія і легка промисловість. Вже зараз експорт України до країн-учасниць Пан-Євро-Мед складає 58,9% всього експорту нашої держави. З них понад 40,3% – до країн Європейського Союзу.

27 грудня 2017 року Кабінет Міністрів України затвердив Експортну стратегію України, тобто Дорожню карту стратегічного розвитку торгівлі на період 2017–2021 років, яка була розроблена Міністерством економічного розвитку і торгівлі України за участю бізнесу та експертного середовища. Документ узагальнює спільну позицію Уряду та бізнесу щодо визначених орієнтирів для розвитку торговельних відносин України, подолання перешкод та використання всіх наявних можливостей з метою розвитку експорту. Кінцевою метою та основним завданням Експортної стратегії є перехід до експорту наукомісткої інноваційної продукції для сталого розвитку та успіху України на світових ринках.

Також у рамках Експортної стратегії було затверджено перелік нових перспективних ринків, які зможуть замінити традиційні експортні ринки, доступ до яких ускладнено через політичну ситуацію. Зокрема, було визначено топ-20 ринків, які за умови вибору правильних форм і інструментів роботи з ними здатні показати досить швидкі результати. Серед них, крім країн ЄС, перебувають такі країни: Єгипет, Індія, Білорусь, Грузія, Молдова, Іран, Саудівська Аравія, Китай, Японія, США, Канада, Швейцарія та Бангладеш [6].

Також хотілося б зазначити, що одним з головних документів, що засвідчує країну походження товару, є сертифікат про походження. Сертифікат про походження товарів незалежно від його виду має уніфіковану форму, встановлену міжнародним договором, що визначає надання певного виду преференцій.

З метою застосування об'єктивного рівня митно-тарифного навантаження на імпортовані товари з боку митних органів проводиться контроль за правильністю визначення країни походження товарів. Товари, походження яких достовірно не встановлено, випускаються органом доходів і зборів у вільний обіг на митній території України за умови сплати ввізного мита за повними ставками Митного тарифу України. [7]. У разі неможливості достовірно встановити країну походження товарів, щодо яких застосовуються особливі види мита (антидемпінгове, компенсаційне, спеціальне або додатковий імпорتنний збір), такі товари випускаються у вільний обіг на митній території України за умови сплати особливих видів мита.

Єдині зміни у процедурі експорту в рамках Конвенції стосуватимуться сертифікації продукції, яка експортується до країн – учасниць. Так, для посвідчення походження товару у разі його виробництва із сировини або комплектуючих, які були імпортовані в рамках Конвенції, і його подальшого експорту буде потрібний сертифікат EUR-MED, що видаватиметься у разі дотримання правил діагональної кумуляції.

Відповідно до Конвенції цей сертифікат EUR.1, буде видаватися відповідними структурними підрозділами митниці ДФС. Для цього експортеру або його уповноваженому представнику необхідно буде подати заяву в заповнений бланк сертифіката, форми яких наводяться в додатках до Конвенції.

На відміну від сертифікату EUR.1 у сертифікаті EUR-MED обов'язково має бути заповнена графа 7 ("Remarks"). Якщо товар отримав статус преференційного походження на підставі кумуляції, в графі 7 необхідно перелічити країни, звідки походить сировина та/або комплектуючі, які були використані у виробництві ("Cumulation applied with <...>").

А якщо товар зі статусом преференційного походження повністю був вироблений в Україні або матеріали без статусу преференційного походження, які були використані під час виробництва, були достатньо перероблені, у графі 7 слід зазначити, що кумуляція не застосовувалася (“No cumulation applied”).

Отже, є всі підстави вважати, що приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження залучить країну до багатьох регіональних та глобальних ланцюжків доданої вартості, збільшить обсяги експорту та прямих інвестицій до нашої країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Митний кодекс України. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
2. Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_079.
3. Weiler J.H.H., Cho S., Leichtner I. International and Regional Trade Law: The Law of the WTO. Unit III: Rules of Origin. URL: <http://www.jeanmonnet.org/.../rulesoforigin.pdf>.
4. Про приєднання України до Регіональної конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження: Закон України від 08.11.2017 року № 2187-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2187-VIII>.
5. Посібник користувача з правил преференційного походження, що застосовуються у торгівлі між Європейським Співтовариством, іншими європейськими країнами та країнами, що беруть участь в Євросередземноморському партнерстві. URL: old.minjust.gov.ua/file/31811.
6. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua>.
7. Про Митний тариф України: Закон України від 19.09.2013 року № 584-VII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/584-18/para3#n3>.